

Lukácsi Kádár Éva

Hódmezővásárhelyen született, a Bethlen Gábor Gimnázium révén Németh László volt élete írója, mely kiegészül Wass Albert művei iránti irodalmi kötődéssel a korai 90-es évektől. Minden testvérével együtt a lekipásztori életutat választotta. Debrecenben szentelték református lekipásztorrá. Tíz évig Bihar és Békés megyében missziója a fiatalok hitbéli, irodalmi, zenei, nyelvi tanítására kiterjedt. 1988-tól Princetonban a Theológia Mesteri fokozatát elnyeri, s 2001-ben theológiai doktorátust szerez. Magyar közösségek hitbéli és kulturális fennmaradását szolgálja férjével Lászlóval. Sajnos nem találkozott személyesen Wass Albert íróval, de levelét őrzi. Az író temetésén 1998-ban megismeri a családot, 2004-től kerül velük munkatársi kapcsolatba. A Wass fiak tiszteletbeli hűgukká fogadják, akikkel életre szóló küldetést megosztva Wass Albert igazságának szószólója lesz. A Czegei Wass Alapítvány irattárában a még ki nem adott kéziratok kutatásában, a darabok komputerre átírásában, könyvismertető, cikkek írásával helyezi a magyar olvasók szívére Wass Albert Isten – ember – nemzet szeretetét.

Lukácsi Éva

EXEGI MONUMENTUM.

WASS ALBERT NAGYPÉNTEKJE ÉS HÚSVÉTJA

Quintus Horatius Flaccus ódája „Exegi monumentum aera perennius regalique situ pyramidum altius.”- áll emlékművem, ércnél maradandóbb emlékem – melyet Puskin is megismételt. Nem sokat tévedett a római poéta – nem kőbe vésett emlékoszlop vagy mellszobor hiedeti nagyságát, hanem az ércnél maradandóbb műve: a halhatatlan gondolat, a hellén kultúrkinccs: a líra, amelyen nem fognak a történelmi viharok, sem a rendszerváltások. Korok letűnnek, ideológiák megbuknak – kiszolgálóikkal együtt. És bár Illyés Gyula egy mondata a zsarnokságról sajnos még ma is lidércnyomás a Kárpát-medencében – de ahol az Úr Lelke van, ott a szabadság: és csak a szabadság lelke örök!

Ilyen szabad lelkű volt Wass Albert. Most állítja össze a család a Voltam című kéziratot. Megtisztelő, hogy angolra fordíthatok belőle olyan életrajzi gyöngyszemeket, amelyeket Wass Albert unokái és dédunokái is olvasni kívánnak. Mostanában kedves családi anekdotákat hallok Wass Albert fiaitól, akik tiszteletbeli hűgukká fogadtak. Akik minden ellenkező és kislelkű híresztelés ellenére nagyon szerették az apjukat, sőt értenek, beszélnek magyarul. Wass Huba generális engedélyt adott, hogy idézzek az emlékbeszédéből, melyet édesapja temetésén hallottam és írásban megkaptam tőle: „Legtöbben tudjátok, hogyan folyt Papi élete. Egy olyan emberről szól az emlékezés, akinek hibái és erényei voltak, mint minden halandónak, aki megpróbálta a világot jobbá és szebbé formálni. Ezt tanította nekünk: annyit érsz, amennyi mérhető a személyes tetteidben, s nem abban, amid van. Neved becsülete számítson, ne az, hogy mid van. A jó hírnevet lassan lehet felépíteni, de gyorsan le lehet rontani. Ő nem földeket vagy kastélyokat hagyott maga után, mint sok elődje, ehelyett a magyar írásainak örökségét hagyta ránk, ami bennünk él tovább.”

Nemrégem találtam tizenegynéhány rövid elbeszélést amerikai magyar egyházi archívumokban, melyekből egy másolatot a debreceni tudományegyetemen Wass Albert írásából doktoráló irodalmár barátnőm rögtön kért. Ezeket ő sem ismerte, pedig ő adta ki Wass Albert életművének teljes bibliográfiáját! Csodálatos írások ezek – az emberről, a magyarról, egy jobb világról álmódó tiszta érzületű, nemes erkölcsiségű íróról. Wass Albert nagy szívű és szabad lelkű volt egész életében. Tiszta lelkiismerettel mondta vallomásában: én szégyelném magamat legjobban, ha valakit nemzeti vagy felekezeti hovatartozása alapján ítélnék meg. Büszke vagyok, hogy őseim vívták ki Erdélyben a szabad vallásgyakorlatot. Erdélyi magyarként ezt tanultam, hogy az értékei alapján kell bárkit megítélni, nem egy néphez vagy csoporthoz való tartozása alapján. (Hegedűs Róbert, Magyar Nemzet, 2003 július

8.) Ahogy a Hontalanság hitvallásában írja ars poetica-ját: „mert hirdetem, hogy testvér minden ember s hogy egymásra kell, leljen végre egyszer mindenki, aki jót akar.”

Emlékszem, mikor az Amerikai Magyar Népszava Wass Albert halálhírét hozta kb. 1994-ben. Azután rögtön megjelent, hogy téves volt a hír. Akkor hallottam az anekdótát, hogy az író – aki maga is olvasta a hírt, telefonon felhívta Fazekas Ferencet, a nekrológ szerzőjét és így jelentkezett be: Itt Wass Albert beszél a másvilágról. Az illetőnek majdnem kiesett a telefonkagyló a kezéből. Akkor írta az író megható üzenetét a Canadai Magyarság című újságban: Nem haltam meg. Úgy látszik, az Úristennek még van valami dolga velem. Mindenkit megnyugtatok, hogy itt vagyok. És szerettem volna látni, hogy ki mennyire veszi a szívére: nincs többé aki annyit firkászott és mindig volt valami siralma. Sebaj. Az vigasztal, hogy voltak, akik megsirattak. És ezekért még érdemes megszólalni. Másokkal meg nem törődöm. Azokat pedig, akik jó szívvvel és szeretettel emlékeztem meg rólam, jó szívvvel és szeretettel köszöntöm magam is. És hadd örvendezzünk együtt ezen a bűba facsarodott földön, hogy kis ideig még együtt lehetünk, s munkálkodhatunk népünk jövőjén, mindegyikünk a maga órhelyén.

Ilyen szabadságban gondolkodott Wass Albert: megfáradtan, testi gyengeségben, de szellemi frissességben - munkálkodott népe jövőjén. Miért? Mert egész életében ezt tette. Erről szólnak írásai. Erről szól egész élete. Erről vall családja és barátai. Erről szerzett bizonyosságot az a sok magyar olvasó, akik tiszta szándékkal hitet tettek és tesznek róla – akár a maratoni felolvasásban, akár fórumok levelezőlistáin, honlapok sokaságán, újságcikkkel, értékes irodalmi megnyilatkozásokkal. Vannak, akiknek ez fáj. A magyarellenes politikának mindig is fájt, ha a próféták, költők, írók, művészek a nemzet védelmében megszólaltak. Úgy ahogy Wass Albert, aki Dzsida Jenő mondását magáénak vallotta: „mindig magunkért, de soha mások ellen.” Ennek ellenére vannak, akik inkább a rosszban hisznek, mint a jóban. Akiknek egyezik az érdeke a román politikával: besározni és hamis vádakat rákenni a magyar íróra.

Pedig nem sok ész kellene belátni, hogy mi van az 1946-os kolozsvári népbirósági koncepciók per mögött. A vádlottat távollétében úgy ítélték halálra, hogy nem engedték szóhoz a Wass Albert mellett tanúskodó családtagot. Mellette senki nem szólhatott, csak ellene. Akik ugyan semmit nem láttak, de érdekük volt hamisan tanúskodni, hiszen így biztosíthatták be a gróf kiosztott földjeit maguknak. Kezembem van a 21 oldalas angol nyelvű okiratgyűjtemény, melyet 1978-ban az Amerikai Igazságügyi Minisztérium számára adott be a Wass család – és a törvényes kivizsgálás bizonyíték híján Washingtonban elejtették az ellene felhozott vádakat. A közjegyző által hitelesített tanúvallomásokot a Wass család engedélyével mondom el: Atkinson Éva, a volt szomszéd eskü alatt tanúsítja, hogy férjével ők vitték be a halálos beteg Csabát és édesanyját Czegei Wass Évát a kolozsvári kórházba – tőlük 28 km-re – 1940 szeptember utolsó hetében, mivel az édesapa, Wass Albert a hegyekben tartózkodott 200-300 km-re otthonától. Csaba fia halálos ágyánál nem állhatott ott, csak a temetésre ért haza. Éppen akkor volt mindez, amikor a hirhedt gyilkosságok ott Vasasszentgothárdon és Omboztelkén 1940 szeptember utolsó hetében történtek. Wass-Tarjányi Ákos egy fontos tényt is közöl tanúvallomásában: Wass Albertet 1940 szeptemberében még nem hívták be katonának, tehát semmiképpen sem adhatott volna megbízást vagy parancsot az ott állomásozó magyar tiszteknek semmilyen katonai jellegű megmozdulásban! Teljességgel kizárt a bűncselekményben való motiváció vagy részvétel, Wass Albert életrajzi vallomásán kívül minden hiteles bizonyíték erről szól!

Kezembem van ugyancsak egy Kolozsvárról New York-ba kivándorolt zsidó származású orvos, Dr. Óváry Zoltán levele. Az egykori iskolatárs, fiatalkori társaságbeli barát ebben eskü alatt vallja, hogy soha nem hallott Wass Albert szájából egyetlen kijelentést sem, és nem olvasott tőle ilyen írást sem, melyben antiszemita nézetnek csak a csírája vagy gyanúja felfedezhető lett volna. Gróf Bethlen Béla volt az utolsó kormánybiztos észak-Erdélyben. Naplójában megörökíti azt a történelmi tényt, hogy az ő vezetésével többen - köztük Dálnoki Veres Lajos és Wass Albert is – közreműködtek, hogy Torda környékén a magyar zsidó családok megmeneküljenek a Gestapo elől. (Turcsány Péter: Szellemi szennyünk tisztítása, Polisz, 2006 ápr.-máj.) Erről Wass Albert is megemlékezik 1996-ban egy róla készült dokumentumfilm bővített változatában, hogy Szamosújváron tizennyolc zsidó családot ő maga vezetett fel a hegyekbe, hiszen ismert ott minden zeget-zugot. Mint mondta, egy közülük

visszament a völgybe, mert jobban félt a medvéktől, mint a náciaktól. Kezembem van az 1951 novemberben megjelent újságcikk. Havas Emil írta, s az író idézte a címben: Tiltakozom az ellen, hogy antiszemita nevezzenek” Véletlen találkozás Gróf Wass Albert íróval. (Antibolsevik Fórum, 1951 november. A szegedi Somogyi könyvtár Vasváry magángyűjteményében található.) Napnál világosabb, hogy mit mond az író önmagáról!

Kikre gondolhatott Wass Albert, amikor híres versében e szavakat írta: üzenem ellenségeimnek - hogy ő akkor is barátként fog rájuk gondolni és békejobbot nyújt nekik, amikor azok nem akarják megismerni, ellene szólnak és támadnak? Látnoki erővel: csakis szeretett magyar véreire gondolt. A változó történelmi igazságszolgáltatás kis hivatalnokaira, akik nem ismerik a szabadság lelkét. Mindegy, hogy ma éppen úgy nevezik őket, hogy az igazságügyi minisztérium és külügyi tárca politikai államtitkára, vagy a főváros más elkötelezett funkcionáriusa. Ez mind ideiglenes. Mivel nem a szabadság lelke lakozik bennük, ezért irnak ilyeneket: „a szoboravatás komoly politikai megfontolást igényel, mivel messzemenően érintheti a magyar-román kapcsolatokat.” Uraim, ott a padlón csúszva-mászva, önök ugye a két milliós magyarságra gondolnak, mikor Románia koholt, jogalapot nélkülöző, politikai vádját tartják a barátságuk alapokiratának? Vagy mióta tartozik Magyarország (Budapest) Romániához közbiztosan? Nem gondolják, hogy az lett volna a meglepő, ha 1946-ban nem ítélik halálra azt aki magyar volt – Erdély nemes őslakosainak méltó utódja – a Transzylvanizmus öntudatos kulturdiplomataja, akinek minden földi jussához és birtokához így jutott hozzá az új hatalom?

Ez a szégyenletes hajszája Wass Albert nagypéntekje. Milyen jó, hogy ő már egészen szabad, mint ahogy szabad volt életében is. Bántotta ugyan, hogy mi nagypéntekes nemzet vagyunk, és úgy tűnik, hogy a magyar kálváriának még nincs vége. Az önök sorsáért aggódott, de leginkább a magyar nemzet hű fiaiórt. És higgyék el, lesz Wass Albertnek még feltámadása, sőt már van. Őt az olvasók nagy sokasága már rehabilitálta. És neki már bronznál, ércnél maradandóbb szobra van, örökké álló emléke van – abban a pantheonban, ahova csak a krisztusi emberek juthatnak: az emberek szívében. Ahogy Gazda Zoltán csodálatosan megírta az Erdély Ma cikkében: „Wass Albertet nem lehet kiirtani belőlünk, mert háttérben igazságtalan történelem húzódik meg, minden szava igazságtartalma révén a fájdalom érzésével hasít zsigereinkbe. Ő a mi egyik megtartó erőnk. Masírozhatnak csendőrok, hadseregek, rendőrosztagok, legfelsőbb ügyészség ellenünkben, Wass Albertet, s a háta mögött rejlő világot nem tudják kilőni belőlünk.” Adjon az Isten áldott húsvétot – Wass Albert porainak a marosvécsi park és Istenszéke magyar földjén, mert ő már a Bárány trónjánál ünnepel, s nekünk itt ezen a bűba facsarodott világban, amíg munkálkodhatunk még - lehetőleg népünk jövőjén!